

Jaarverslaggeving over 2016 SIDN

Inhoudsopgave

Directieverslag.....	3
Financieel	18
Jaarrekening over 2016	23
Balans per 31 december 2016 (voor winstbestemming).....	23
Winst-en-verliesrekening over 2016	25
Kasstroomoverzicht over 2016	26
Algemene toelichting	28
Grondslagen voor waardering van activa en passiva	29
Grondslagen voor bepaling van het resultaat	32
Toelichting op de balans	34
Toelichting op de winst- en verliesrekening	43
Controleverklaring van de onafhankelijke accountant	48

Directieverslag

.NL

Blijvende groei voor .nl

Het was een goed jaar voor .nl. Tegen de verwachting in groeide het domein met ruim 80.000 registraties. De tevredenheid van registrars was hoger dan ooit. En onze initiatieven om gebruik te bevorderen werpen vruchten af.

Ontwikkeling .nl-domein

De markt voor domeinnamen is volwassen geworden. De laatste jaren zien we een afnemende groei bij bijna alle topleveldomeinen. Tegen de trend in groeide de .nl-zone in 2016, terwijl we een lichte krimp verwachtten. Het aantal geregistreerde domeinnamen nam toe van 5.603.805 tot 5.684.334. Deze groei is vooral te danken aan een dalend aantal opheffingen. Een opvallende ontwikkeling omdat de meeste andere Europese landendomeinen te maken hadden met stijgende opheffingen en afnemende groei. Het marktaandeel van .nl in Nederland bleef onverminderd hoog, ondanks de introductie van nieuwe gTLD's en toenemende concurrentie tussen bestaande topleveldomeinen. Met 64% lijkt het marktaandeel overigens een stuk lager dan de meer dan 73% die we in de afgelopen jaren mochten rapporteren. Dit is echter vooral te wijten aan een nieuwe meetmethode, waardoor .com-domeinnamen die voorheen niet tot de Nederlandse markt werden gerekend nu wel meetellen.

Vertrouwen van bedrijven

De reden dat de .nl-zone groeide, moet vooral gezocht worden in de aantrekkende economie. Vooral de online economie deed het goed. Zo liet de e-commercesector grote groeicijfers zien en breidden veel bedrijven hun domeinnaamportfolio uit, terwijl ze in 2014 nog verwachtten dat ze het aantal domeinnamen in hun beheer zouden verminderen.

Marketingactiviteiten richting starters

Ter promotie van het .nl-domein begonnen we in 2015 met voorlichtingsactiviteiten richting startende (online) ondernemers. In 2016 breidden we deze activiteiten uit. We deelden resultaten uit een onderzoek en voedden de branche met nieuwe inzichten. We waren aanwezig op verschillende beurzen en bijeenkomsten, zoals de Webwinkel Vakdagen en het Online StartersEvent van de Kamer van Koophandel. De belangstelling bij ondernemers was groot.

DNSSEC

.nl was een van de eerste topleveldomeinen die beveiligd werden met DNSSEC. In 2016 groeide het aantal met DNSSEC beveiligde .nl-domeinnamen van 2.467.308 tot 2.585.249, ruim 45% van alle geregistreerde .nl-domeinnamen. In absolute aantallen staan we daarmee wereldwijd op de eerste plaats, procentueel op de vierde plaats. Maar daarmee is niet alles gezegd. Zeker voor websites met inlogmogelijkheden is het gebruik van DNSSEC cruciaal. Bij de websites van banken die worden gebruikt voor internetbankieren is dit nog zeker niet altijd het geval. Om registrars te stimuleren om .nl-domeinnamen met DNSSEC te beveiligen, geven we hen een korting op elke met DNSSEC gesigneerde .nl-domeinnaam. Het bedrag aan verstrekte DNSSEC-korting kwam in 2016 uit op € 751.000.

Webinars

Webinars zijn een praktisch middel om informatie te delen met grote groepen. In 2016 hielden we meerdere webinars, gericht op met name ondernemers in het mkb en registrars. Onderwerpen waren onder meer Simplerinvoicing, nieuwe wetgeving, onze algemene voorwaarden en beveiliging van websites en webshops.

Onveranderd hoge beschikbaarheid

De beschikbaarheid van onze systemen steeg verder. Het aantal voor de klant merkbare onderhoudsvensters nam af en alle onderhoudsvensters met downtime werden binnen de aangekondigde tijdspanne afgerond. Onze DNS-systemen, de absolute kern van onze dienstverlening, hadden een beschikbaarheid van 100%, ondanks een DDoS-aanval in september.

Domeinnaambewakingsservice

De Domeinnaambewakingsservice, kortweg DBS, is een monitoringdienst die bedrijven waarschuwt voor domeinnaamregistraties die sterk lijken op bijvoorbeeld hun eigen domeinnaam of merknaam. Met deze service kunnen bedrijven sneller actie ondernemen tegen typosquatting, phishing en inbreuk op merkrechten. Aan grotere bedrijven bieden we de dienst aan als webapplicatie, onder de naam DBS Web, en voor wat kleinere bedrijven ontwikkelden we DBS Feed. We bieden de dienst aan via de .nl-registrars. Met behulp van DBS Feed kunnen zij geautomatiseerd de informatie ophalen uit DBS, eventueel verrijken met eigen data en diensten, en deze aan hun klanten leveren.

Vanaf 2016 bieden we de dienst niet alleen aan voor het .nl-domein, maar voor alle andere topleveldomeinen. Ook introduceerden we meerdere nieuwe features. Zo is het nu mogelijk om meldingen te categoriseren, bijvoorbeeld op het gebruik van inlogvensters. Gebruikers zien zo sneller welke websites het meeste risico geven op phishing en kunnen daardoor eenvoudig prioriteiten stellen. We mochten heel wat nieuwe gebruikers van DBS verwelkomen. We zijn momenteel in gesprek met een aantal nieuwe potentiële klanten.

.nl-Retro

Wie ooit een .nl-domeinnaam wilde registreren, herkent het: veel populaire domeinnamen zijn al vastgelegd. Elk jaar komen er echter ook heel wat mooie .nl-domeinnamen weer voor registratie beschikbaar. Met .nl-Retro, een dienst die wij in 2016 introduceerden, kun je zoeken in een database met vrijgevallen .nl-domeinnamen. De dienst doet op basis van een zoekterm een aantal suggesties. We bieden .nl-Retro aan via de .nl-registrars.

Domeinnaamportfolio-checker

Sommige bedrijven hebben een grote hoeveelheid domeinnaamregistraties, vaak verdeeld over meerdere registrars. Het is dan niet moeilijk om in de loop der jaren het overzicht kwijt te raken. We testten een dienst die domeinnaamhouders inzicht geeft in hun domeinnaamportfolio. De komende tijd onderzoeken we hoe we deze dienst verder kunnen ontwikkelen.

Gegevens particuliere houders in Whois verder beperkt

Een van de uitkomsten van het laatste Domeinnaamdebat, was de wens om particuliere domeinnaamhouders de mogelijkheid te geven hun gegevens die zichtbaar zijn in de Whois verder te beperken. Tot 1 maart 2016 toonden we de naam van de houder en het e-mailadres van de administratieve contactpersoon. Nu is bij particuliere domeinnaamhouders ook de naam niet meer opvraagbaar. Zakelijke

domeinnaamhouders kunnen juist meer gegevens tonen. Als ze dat willen, kunnen zij de adresgegevens van de domeinnaamhouder laten zien. Als iemand een aantoonbaar belang heeft om meer informatie op te vragen over een domeinnaamhouder, kan diegene bij ons een verzoek daarvoor indienen.

Ontwikkelingen registrarveld

De .nl-zone kenmerkt zich door een grote en diverse groep registrars. In 2016 was een duidelijke concentratietendens waarneembaar en zagen we diverse overnames. Het totaal aantal .nl-registrars daalde licht van 1.428 tot 1.372. Opvallend was dat met name het segment dat zich richt op de handel in domeinnamen, de zogenaamde domainers, een sterke groei liet zien.

Registrartevredenheid

Ieder jaar onderzoeken we de tevredenheid van onze registrars. In 2016 waardeerden zij onze dienstverlening met een 8,1. Dit cijfer kregen we vooral vanwege de hoge beschikbaarheid van onze systemen en het persoonlijk contact met SIDN.

De tevredenheid onder afnemers van onze andere diensten, zoals de Domeinnaambewakingsservice of onze registrydiensten, was nog groter. Zij waardeerden SIDN met een 8,5 en waren ook erg over het persoonlijk contact te spreken.

Samenwerking met de Vereniging van Registrars (VvR)

De registrars zijn onze schakel met de markt en behoren tot onze belangrijkste stakeholders. We hechten daarom veel waarde aan een goede samenwerking. Sinds 2011 behartigt de VvR de belangen van .nl-registrars richting SIDN. Wij dragen alle kosten van de VvR. Ook in 2016 overlegden we regelmatig met het bestuur van de VvR en werkten constructief met de vereniging samen. De input van de VvR was onder andere van belang bij de invulling van het Registrar Scorecard-programma, een nieuwe terhandstellingsmethode voor algemene voorwaarden aan houders en de verdere verbetering van de zonefile-updatefrequentie. Ook hielden we het bestuur op de hoogte van de stand van zaken met betrekking tot onze acquisitieplannen.

Registrar Scorecard

In 2015 voerden we de Registrar Scorecard in. Waar .nl-registrars zich in het verleden concentreerden op groei van het aantal geregistreerde .nl-domeinnamen, ligt nu steeds meer nadruk op het bieden van meerwaarde voor domeinnaamhouders.

Met de Registrar Scorecard willen we het actief gebruik van .nl bevorderen, opheffen ontmoedigen, de kwaliteit van registratiegegevens verbeteren en investeringen in veiligheid stimuleren. Het programma belooft registrars voor investeringen in de waarde van het .nl-domein. Naast financiële incentives, in 2016 voor totaal € 280.000, krijgen deelnemers gerichte rapportages.

Bijna 350 registrars doen inmiddels mee met de Registrar Scorecard. De deelnemers geven aan dat ze zeer tevreden zijn en dat de rapportages bijdragen aan de verbetering van hun service. Daarmee is de Registrar Scorecard precies geworden wat wij ermee voor ogen hadden: een hefboom om meer kwaliteit te bieden aan gebruikers van domeinnamen en de veiligheid van de .nl-zone te vergroten.

Onderzoeken naar het gebruik van .nl

Kennis over het gebruik van het .nl-domein is voor ons en voor onze registrars van grote waarde. In 2016 lieten we onderzoeksbureau MediaTest twee onderzoeken uitvoeren naar het .nl-domein. Het eerste betrof de houding van Nederlandse ondernemers ten opzichte van .nl. Hieruit blijkt onder meer dat .nl veruit het

populairst is. Maar liefst driekwart van de Nederlandse ondernemers heeft een domeinnaam die eindigt op .nl. Als ze van plan zijn om een domeinnaam te registreren, geeft 79% de voorkeur aan een .nl-extensie. Ondernemers die niet voor een .nl-domeinnaam kiezen, gebruiken meestal een .com-webadres (19%). Slechts een klein deel (7%) kiest voor extensies als .info, .eu of .nu.

Een kwart van de Nederlandse ondernemers vindt een zakelijke website onmisbaar en de meerderheid (57%) verwacht dat het belang van een goede website toeneemt. Er zijn echter ook ondernemers die overwegen hun website te vervangen door bijvoorbeeld een pagina op social media of door een app. Het tweede onderzoek ging in op het belang van een website voor zzp'ers. Hieruit blijkt dat de website voor zzp'ers vooral een belangrijk kanaal is bij het binnenhalen van nieuwe opdrachten. Maar liefst 95% van de zzp'ers heeft een website en gemiddeld levert die hen € 22.500,- extra omzet op ten opzichte van zzp'ers die geen website hebben. Per jaar zijn de kosten gemiddeld € 300,- en steekt men zo'n 16 uur in de site.

Abuse204.nl

Abuse204.nl (spreek uit als 'abuse to zero for .nl') is een programma waarmee we, samen met registrars en hostingproviders, de strijd aangaan met phishing en malware in de .nl-zone. Abuse204.nl brengt registrars en hostingproviders automatisch op de hoogte van abuse in hun netwerk, zodat zij snel in actie kunnen komen. Sinds de invoering van het programma in 2015 wisten we, samen met onze registrars, het aantal openstaande meldingen te verlagen en de levensduur van phishingsites en websites met malware te verkorten. Vooral de beschikbaarheid van malware is door abuse204.nl drastisch verlaagd.

Onderzoek naar privacystatements

Voor het vertrouwen in het internet is het van groot belang dat bedrijven zorgvuldig omgaan met de privacy van de bezoekers van hun websites. Daarom deden we onderzoek naar privacystatements in de .nl-zone. Hieruit bleek dat 600.000 van de ruim 1 miljoen Nederlandse bedrijfswebsites persoonsgegevens opvragen. Daarvan hebben slechts zo'n 160.000 een pagina met juridische info die als privacystatement zou kunnen fungeren. Een opvallend laag cijfer, waarbij opgemerkt moet worden dat de grote webshops hun zaken doorgaans wel op orde hebben.

Een privacystatement opstellen is een kleine moeite. Veel bedrijven beschikken vaak al over de juiste clausules in hun algemene voorwaarden, maar zetten die niet op hun website. Bedrijven kunnen op websites als Thuiswinkel.org of op Veiliginternetten.nl terecht voor een privacy-policy-generator.

Geschillenregeling voor .nl-domeinnamen

Onder de Geschillenregeling voor .nl-domeinnamen startten in 2016 65 zaken bij het WIPO Arbitration and Mediation Center. In 34 zaken kwam het tot een uitspraak en 7 zaken lopen nog. De overige zaken zijn voor de uitspraak beëindigd, bijvoorbeeld omdat de eisende partij de zaak introk of omdat de partijen onderling schikten. In 14 gevallen was succesvolle mediation door SIDN de reden voor een vroege regeling van het geschil. In totaal behandelden onze mediators 29 zaken.

De website domjur.nl is in 2016 vernieuwd. Op deze website kun je uitspraken van WIPO en andere domeinnaamjurisprudentie bekijken.

Notice-and-Take-Down-regeling

De Notice-and-Take-Down-regeling beschrijft welke stappen je moet doorlopen als je een klacht hebt over de inhoud van een website. Als uiterste maatregel kunnen wij een domeinnaam buiten gebruik stellen. In 2016 kregen we 31 verzoeken onder de Notice-and-Take-Down-procedure. In 2 gevallen gingen we over tot

buitengebruikstelling van een domeinnaam. In alle andere gevallen ondernam een andere partij in de keten actie of was er geen sprake van onmiskenbaar onrechtmatige of strafbare inhoud.

College voor Klachten en Beroep

Het College voor Klachten en Beroep voor .nl-domeinnamen (CvKB) is een onafhankelijk college waar registrars en houders van .nl-domeinnamen in beroep kunnen gaan tegen beslissingen van SIDN. Het CvKB behandelt daarnaast ook klachten over domeinnaamregistraties die in strijd zijn met de openbare orde of de goede zeden.

In 2016 ontving het college geen klachten. Wel ontving het een beroep. Dit leidde echter niet tot een inhoudelijke beoordeling, omdat de indiener het beroep voor die tijd introk. 2016 was het laatste jaar waarin Ary-Jan van der Meer voorzitter was van de CvKB. Judith de Vreese volgde hem op 1 september op.

Vooruitblik

Versterken .nl

In 2017 blijven we .nl laden bij webshopeigenaren en startende ondernemers, maar gaan we ook andere segmenten van de markt aanspreken. Tools om eenvoudig een geschikte .nl-domeinnaam te kunnen vinden, zoals .nl-Retro, zijn een belangrijke voorwaarde voor het versterken van .nl. In 2017 breiden we .nl-Retro uit met nieuwe algoritmes, waardoor de dienst nog betere suggesties kan doen.

Versnelling dienstverlening

Naar aanleiding van de uitkomsten van het registrartevredenheidsonderzoek brengen we een aantal verbeteringen aan in onze dienstverlening. Zo gaan we in 2017 proberen het 'live gaan' van domeinnamen te versnellen. Het duurt nu maximaal 1 uur voordat een geregistreerde domeinnaam benaderd kan worden. We brengen deze tijd terug tot hooguit enkele minuten.

Diensten

Overige diensten en new business steeds belangrijker

Een groot deel van 2016 stond in het kader van nieuwe propositities en new business. De acquisitie van Connectis in januari 2017 was hier het meest spraakmakende resultaat van. We wisten de omzet uit onze overige diensten meer dan te verdubbelen. De inspanningen rondom het .bv-domein mondden uit in het concept van .nl garant. Verschillende andere concepten zijn in ontwikkeling.

Deelneming in Connectis

Digital identity is, naast digital security en digital usability, een van de gebieden waarop we kansen zien om onze dienstverlening te verbreden. Door een meerderheidsbelang te verwerven in Connectis verkregen we direct een flinke positie op dit gebied. Een groot deel van 2016 bereidden we ons voor op deze acquisitie. Connectis is één van de grootste leveranciers van veilige inlogoplossingen in Nederland. Ze verwerken miljoenen logintransacties per jaar. Meer dan 12 miljoen Nederlanders gebruiken de infrastructuur van Connectis om in te loggen bij ruim 250 dienstverleners, zoals grote zorgverzekeraars, uitgevers, lokale overheden en ministeries. Het bedrijf verwerkt bijvoorbeeld meer dan 90% van alle DigiD-transacties in de Nederlandse gezondheidszorg. Connectis ondersteunt alle internationaal erkende normen en protocollen en is een van de weinige partijen die grensoverschrijdend gebruik van e-identiteiten binnen Europa en conform het eIDAS-stelsel mogelijk maakt. We zijn heel trots dat we dit innovatieve en ambitieuze bedrijf aan ons konden binden en met onze steun de waarde ervan voor de Nederlandse economie en maatschappij verder kunnen vergroten.

.nl garant

Overnames zijn één manier om verbreding van onze dienstverlening te bereiken. De ontwikkeling van propositities in eigen huis is een andere. In 2014 startten we met de ontwikkeling van een dienst op het .bv-domein, dat in handen is van Noorwegen. Uiteindelijk gaf de Noorse overheid ons echter geen toestemming voor het exploiteren van het .bv-domein in Nederland. We zijn gestart met de ontwikkeling van een nieuw concept: .nl garant. Met deze dienst kun je checken hoe betrouwbaar een webshop is. De propositie wordt verder uitgewerkt in 2017.

Simplerinvoicing

Simplerinvoicing is een afsprakenstelsel dat e-facturatie tussen verschillende ERP- en boekhoudpakketten en factureringsdiensten mogelijk maakt. Sinds 2014 beheren we dit stelsel voor de Stichting Simplerinvoicing. In 2016 is het aantal aanbieders van administratieve software dat participeert meer dan verdubbeld. Het aantal bedrijven dat Simplerinvoicing kan gebruiken, steeg naar ruim 400.000. Inmiddels hebben we 28 participanten aan boord en doen de belangrijkste leveranciers van boekhoudpakketten en softwareontwikkelaars op dit vlak mee. Belangrijk voor de groei was het feit dat de overheid haar leveranciers vanaf 1 januari 2017 verplicht om elektronische facturen te sturen. Simplerinvoicing is hierbij een van de 3 mogelijke kanalen.

Registryservicediensten

SIDN verleent registrydiensten voor de topleveldomeinen .amsterdam, .politie en .aw. Deze rol past goed bij ons gezien onze jarenlange ervaring met het .nl-domein en ons uitstekende trackrecord op het gebied

van veiligheid en uptime. Zowel voor het .amsterdam- als het .aw-domein was de beschikbaarheid van de domeinnaamresolving (DNS) 100%.

In 2015 ging het Amsterdamse topleveldomein .amsterdam live. Wij waren vanaf het eerste begin betrokken bij de aanvraag voor dit nieuwe topleveldomein en zijn verantwoordelijk voor het beheer van de registratiesystemen en het DNS van .amsterdam. Daarnaast gaan we ook extra diensten leveren, zoals een geschillenregeling. In 2016 steeg het aantal .amsterdam-registraties tot 26.000. Daarmee is .amsterdam de 5^e grootste city-TLD, groter dan bijvoorbeeld het Parijse .paris.

Voor .politie, het nieuwe topleveldomein van de nationale politie, richtten we alle systemen in. De politie werkt nog aan de plannen voor het gebruik van dit domein. Wij ondersteunen hen in dit proces en in alle contacten en onderhandelingen met ICANN. Ten slotte voerden we gesprekken met partijen die een eigen brand-TLD op de markt willen brengen, waarbij wij de rol van registryserviceprovider kunnen invullen.

Vooruitblik

We hebben 3 speerpunten geformuleerd waarop we new business-trajecten ontwikkelen: digital identity, digital usability en digital security. Door de krachtenbundeling met Connectis hebben we direct een substantiële positie op het gebied van digitale identiteiten gekregen. Het behalen van maximale synergie met de Connectis-organisatie heeft in 2017 onze hoogste prioriteit. Daarnaast starten we de ontwikkeling van een nieuwe propositie rondom digitale veiligheid en hopen we, bij een succesvolle pilot, te besluiten tot marktintroductie van .nl garant.

Veilig internet

We zetten ons in om de veiligheid verder te verhogen

Het .nl-domein is een van de veiligste en meest betrouwbare topleveldomeinen ter wereld. We doen er alles aan om de veiligheid ervan nog verder te verhogen. Daarnaast zetten we ons in voor een veiliger internet in algemenere zin. Onder meer met de ondersteuning van verschillende maatschappelijke organisaties.

DNSSEC

.nl was een van de eerste topleveldomeinen dat beveiligd werd met DNSSEC. Lang waren we dan ook wereldwijd voorloper. Gelukkig hebben verschillende landen DNSSEC inmiddels ook in gebruik genomen, waaronder Noorwegen en Tsjechië, en ons procentueel zelfs ingehaald. In 2016 groeide het aantal met DNSSEC beveiligde .nl-domeinnamen verder van 2.467.308 tot 2.585.249, ruim 45% van alle .nl-domeinnamen. De validatie van DNSSEC blijft echter nog steeds achter. De verantwoordelijkheid om hier werk van te maken ligt bij de Internet Service Providers, die in Nederland nog nauwelijks valideren. Wellicht verandert deze situatie nu XS4All steeds meer .nl-domeinnamen valideert. Positief is ook dat de overheid 2 beveiligingsstandaarden die op DNSSEC gebaseerd zijn, STARTTLS en DANE, op de 'pas-toe-of-leg-uit'-lijst heeft geplaatst.

Valibox

In 2015 ontwikkelde SIDN Labs de valibox-software, waarmee je een internet-of-things-apparaat automatisch de DNSSEC-handtekening van een domeinnaam kunt laten controleren. Met zo'n 'validating box', wordt DNSSEC-validatie bereikbaar voor bijvoorbeeld thuisgebruikers, als hun ISP nog niet valideert. In 2016 maakten we de valibox-software open source. Wie de software wil gebruiken, kan terecht op valibox.sidnlabs.nl.

Nieuwe DNSSEC-sleutels voor .nl

De .nl-zone kreeg een nieuw DNSSEC-sleutelpaar tijdens een zogenaamde 'key signing key roll-over'. Zo'n sleutelpaar vormt de cryptografische basis voor DNSSEC. Het sleutelpaar moet elke 6 jaar worden veranderd. Dit gaat volgens een strikt veiligheidsprotocol. We kozen voor de roll-over een rustig moment in juni zodat risico's zoveel mogelijk beperkt werden.

Inrichting Security Operations Center

Om nog beter op mogelijke bedreigingen te reageren en proactief de veiligheidsmaatregelen op te voeren, hebben we halverwege het jaar een Security Operations Center (kortweg SOC) ingericht. Dit team bestaat uit 3 medewerkers die zich specifiek richten op het detecteren van mogelijke bedreigingen en het voorkomen daarvan. Het SOC werkt nauw samen met de security officer en de teams netwerk- en systeembeheer. Er zijn al verschillende resultaten geboekt. Zo werden bijna 3 miljoen spamberichten, bijna 50.000 virussen en meer dan 450 malware berichten verwijderd die niet door de reguliere spam- en virusscanner waren opgemerkt.

Onderzoek naar phishingsites

Voor merkeigenaren is phishing een steeds groter probleem. Maar hoe vaak komt dit probleem nu eigenlijk voor? Om hier achter te komen onderzochten we hoeveel phishingsites er actief waren met een merknaam uit de top 50 Nederlandse merken, of een domeinnaam die er sterk op lijkt. Met behulp van onze Domeinnaambewakingsservice (DBS) scanden we de .nl-zone om alle domeinnamen in beeld te brengen die leken op de merknamen of deze bevatten. Met de profiler van SIDN Labs die we in 2016 toevoegden aan DBS brachten we vervolgens in kaart hoeveel sites gebruikt werden voor phishing. Dit bleken er 675 te zijn. Vooral de financiële sector scoorde hoog, met gemiddeld 18 gevonden phishingsites per merk. Door DBS te gebruiken, hadden de betreffende merkhouders hier snel op kunnen reageren.

Hercertificering ISO27001

Het ISO27001-certificaat is een kwaliteitsstandaard voor informatiebeveiliging die bewijst dat de beschikbaarheid, continuïteit, vertrouwelijkheid en integriteit van informatie op hoog niveau worden gehouden. SIDN was de eerste registry ter wereld die haar bedrijfsvoering conform deze standaard inrichtte en werd gecertificeerd. De jaarlijkse audit leverde geen bevindingen op en de certificering is in 2016 voor de 6^e keer verstrekt. We delen onze ervaring met deze standaard met andere registry's. Zo adviseerde onze security officer de Sloveense registry Arnes hoe zij ook de ISO27001-certificering kunnen bemachtigen.

Meldpunt Kinderporno op het internet

Al jaren zijn wij een van de sponsors van het Meldpunt Kinderporno. Iedereen die op internet pornografisch materiaal tegenkomt waarop minderjarigen te zien zijn, kan dit melden bij het Meldpunt. Zij beoordelen meldingen en informeren de juiste instanties. Van sites die seksueel misbruik laten zien en die in Nederland worden gehost, wordt het materiaal via de Notice and Take Down procedure verwijderd. In 2016 analyseerde het Meldpunt 100.478 url's, een toename van het aantal meldingen van bijna 60% ten opzichte van 2015. Het ging hierbij om afbeeldingen, video's of hele websites. Hoewel er veel kinderporno in Nederland gehost wordt, zijn er slechts zeer weinig .nl-sites met kinderporno.

Alert Online en Holland Strikes Back

Van 3 tot en met 14 oktober liep Alert Online, een campagne van overheid, bedrijfsleven en wetenschap met als doel het cybersecurity-bewustzijn in Nederland te vergroten. In 2016 stond Alert Online in het teken van cyberskills. Wij hielpen ondernemers om hun online skills te vergroten met het webinar 'Security-expert in 1 uur'. Hierin kregen zij praktische tips om hun webshop of website te beveiligen. Bij Holland Strikes Back, een inhoudelijk event dat Digitale Infrastructuur Nederland in het kader van Alert Online organiseerde op 4 oktober, gaven we een presentatie over cybersecurity voor .nl.

Vooruitblik

In 2017 zal onze ICT-afdeling de veiligheid van onze systemen verder verbeteren. We werken onder meer aan nieuwe tools om kwetsbaarheden en incidenten op te sporen en te voorkomen. We breiden het in 2016 aangevangen project Security Incident en Event Monitoring (SIEM) verder uit.

Daarnaast gaan we de toegang tot onze systemen verder beveiligen door het Identity en Access Management (IAM) systeem naast de domeinnaamregistratiesystemen ook in te voeren voor al onze overige diensten. Het einddoel van het IAM-programma is om onze klanten via Single-Sign-On (SSO) toegang te verschaffen tot alle diensten.

SIDN Labs

SIDN Labs: succesvol jaar

SIDN Labs liet duidelijk haar toegevoegde waarde en relevantie zien voor SIDN en voor de (technische) internetgemeenschap. Met verschillende publicaties versterkte SIDN Labs onze positie als *technology leader*.

ENTRADA

ENTRADA is het big data-platform dat SIDN Labs in 2014 ontwikkelde. Hiermee kunnen we snel grote hoeveelheden DNS-data analyseren, bijvoorbeeld om automatisch afwijkingen en bedreigingen in DNS-verkeer te ontdekken. In 2016 vergrootte SIDN Labs de capaciteit van ENTRADA, waardoor we nu DNS-verkeer ontvangen van 4 van de totaal 6 unicast nameservers voor .nl. We slaan inmiddels 320 miljard DNS-queries en antwoorden op, teruggaand tot mei 2014, waarbij alle data van 18 maanden of ouder geanonimiseerd is.

SIDN Labs maakte de software van ENTRADA open source, om zo een bijdrage te leveren aan de veiligheid en stabiliteit van het DNS, een van de belangrijkste systemen van de mondiale internetinfrastructuur. Inmiddels zijn er meerdere collega-registry's die ENTRADA inzetten, waaronder die voor .ca (Canada), .at (Oostenrijk) en .de (Duitsland). Gebruikers dragen actief bij aan het verder ontwikkelen van de ENTRADA-software.

Ook breidde SIDN Labs zelf het gebruik van ENTRADA flink uit, onder meer met verschillende pilots op het gebied van 'collaborative security'.

Collaborative security pilots

De ontwikkeling van het internet is gebaseerd op open standaarden en vrijwillige samenwerking.

Collaborative security is een visie op veiligheid die deze gedachte als uitgangspunt neemt. SIDN Labs heeft verschillende projecten op dit gebied. Die resulteerden in 2 pilots. De eerste betrof het New Domains Early Warning System (nDEWS). Deze experimentele ENTRADA-toepassing waarschuwt automatisch als het DNS-verkeer in de eerste uren na registratie van een domeinnaam een phishing-achtig patroon vertoont. De meldingen stuurden we door naar 32 registrars die aan de pilot deelnamen. nDEWS vond tientallen abuse-sites die niet voorkwamen in de externe abusefeeds die we gebruiken.

De 2^e pilot betrof een samenwerking met de Fraudehelpdesk. SIDN Labs koppelde ENTRADA aan het meldingssysteem van de Fraudehelpdesk. De Fraudehelpdesk vond op basis van onze data al tientallen nieuwe phishing-sites.

Onderzoek in opdracht

Eind 2015 deed ICANN een aanbesteding voor een onderzoek naar de effecten van de introductie van meer dan 1.100 nieuwe gTLD's op de veiligheid en stabiliteit van het DNS-rootsysteem. SIDN Labs, TNO en NLnet Labs haalden als consortium deze opdracht binnen. Het onderzoek maakte gebruik van grote hoeveelheden historische DNS-gegevens uit verschillende bronnen. Begin november werden de eerste resultaten gepubliceerd. De voornaamste conclusie is dat het DNS-rootsysteem geen problemen ondervindt van het extra DNS-verkeer als gevolg van de nieuwe gTLD's.

In november won SIDN Labs samen met TU Delft een 2^e aanbesteding vanuit ICANN, dit keer om een statistische analyse te maken van het misbruik van domeinnamen in nieuwe en bestaande gTLD's.

Beide projecten leveren input aan de evaluatie van het New gTLD Program van ICANN en worden door ICANN betaald. Hiermee laat SIDN Labs de waarde van haar kennis zien en vergroot het de bekendheid van SIDN als kennisinstituut.

Publicaties

SIDN Labs versterkt onze positie als technology leader door bijdragen aan de doorontwikkeling van het internet en onderzoeksresultaten actief te delen. SIDN Labs publiceerde in 2016 verschillende artikelen op internationaal topniveau. Een uitgebreide empirische analyse van de grootschalige DDoS-aanvallen op de DNS-root die eind 2015 plaatsvonden, werd gepresenteerd op de ACM Internet Measurements Conference (IMC2016). Een artikel met de visie van SIDN Labs op de registry van de toekomst verscheen in IEEE Communications Magazine. In het blad Privacy & Informatie publiceerde SIDN Labs een artikel over het ENTRADA-privacyraamwerk.

Vooruitblik

In 2017 wil SIDN Labs haar bijdrage aan onze operationele processen vergroten. Bijvoorbeeld met toepassingen die abuse helpen tegengaan en een dashboard dat inzicht geeft in het gebruik van .nl op basis van ENTRADA.

De researchafdeling breidt haar expertise op het gebied van data-analyse verder uit.

Het concept van een TLD Control Plane wordt verder uitgewerkt. SIDN Labs ontwikkelt nieuwe veiligheid- en privacy-mechanismen rondom het internet-of-things op basis van de valibox-software. Daarnaast versterkt de afdeling doorlopend de positie van SIDN als technology leader door resultaten actief te delen, in de vorm van open source, open data, publicaties en bijdragen aan open internetstandaarden in de IETF.

SIDN

We staan middenin de maatschappij

We werkten verder aan een prettige, stimulerende werkomgeving en de ontwikkeling van onze medewerkers. Zoals elk jaar lieten we van ons horen op internationale fora en bijeenkomsten. Het SIDN fonds hield 2 aanvraagrondes.

Intern

Personeelsbestand

In 2016 werden 6 vacatures vervuld en traden 4 collega's uit dienst. Het aantal medewerkers kwam hiermee op 91 (82FTE). 35% van onze collega's zijn vrouw en 65% man. We eindigden het jaar met 4 openstaande vacatures.

Verzuim

Met 6% was het verzuimpercentage hoger dan voorgaande jaren. Dit was vooral te wijten aan enkele griep epidemieën in het eerste kwartaal. Het langdurig verzuim kwam met ruim 4% ook hoger uit dan normaal.

Ontwikkeling en opleiding

We willen de beste professionals aantrekken en hen op topniveau laten presteren. Daarom bieden we medewerkers een inspirerende werkomgeving en zorgen we voor voldoende ontwikkelingsmogelijkheden. We reserveren 7% van de loonsom voor opleidingen.

HRM

Een aantal HRM-processen is verbeterd, waaronder ons personeelsinformatiesysteem. Ook werkten we ons personeelsreglement bij.

Persoonlijk sponsorbudget medewerkers

We willen een goede werkgever zijn. Daarom besteden we veel aandacht aan een goede balans tussen werk en vrije tijd, en zorgen we voor een breed en goed pakket arbeidsvoorwaarden. Onderdeel van dit pakket is een sponsorbudget dat medewerkers elk jaar aan een zelfgekozen goed doel kunnen besteden.

Ondernemingsraad

De OR ontving een instemmingsaanvraag voor een nieuw personeelsreglement. Daarnaast bracht de raad positief advies uit over het meerderheidsbelang in Connectis. Net als ieder jaar hebben we de OR geïnformeerd over het jaarplan en de begroting van SIDN voor 2017. In september vergaderde de OR met de raad van toezicht van SIDN.

Bijdragen aan congressen en bijeenkomsten

We spelen een actieve rol in verschillende belangrijke internationale fora. In 2016 namen we deel aan tal van nationale en internationale bijeenkomsten en waren we betrokken bij de organisatie van enkele daarvan.

ICANN

In 2016 waren er ICANN -meetings in Marrakech (5-10 maart), Helsinki (27-10 juni) en Hyderabad (3-9 november). Stakeholders uit de hele wereld kwamen hier bijeen om te werken aan de technische, beleidsmatige en administratieve aspecten van het internet. 3 onderwerpen waren op deze meetings van groot belang: de overdracht van het toezicht op de IANA-functies, de verbetering van de accountability van ICANN en de nieuwe gTLD's. Vooral bij de eerste 2 onderwerpen waren we intensief betrokken. Ook leidden we TLD-OPS, de incident response werkgroep voor ccTLDs.

Global Domains Division Industry Summit

Tijdens de 2e ICANN GDD Summit in Amsterdam (17-19 mei) konden registry's en registrars van landendomeinen kennis en ervaringen uitwisselen en direct contact hebben met ICANN's global domains-team.

IETF

Op de IETF meetings leveren SIDN-collega's actieve bijdragen aan verschillende werkgroepen in de vorm van Internet Drafts en presentaties. In 2016 bezochten we de bijeenkomsten in Buenos Aires (3 – 8 april), Berlijn (17 - 22 juli) en Seoel (13 - 18 november).

RIPE

SIDN en RIPE werken al vele jaren samen. In 2016 namen we deel aan beide RIPE meetings, in Kopenhagen (23 – 27 maart) en Madrid (24 – 28 oktober). Een van onze collega's was bij beide meetings betrokken als lid van de RIPE Programme Committee.

CENTR

CENTR, de organisatie voor Europese ccTLD's, organiseert gedurende het jaar diverse meetings op het gebied van Legal & Regulatory, Tech, Marketing, Security en Administration. Op deze bijeenkomsten zijn wij altijd vertegenwoordigd en geven we regelmatig presentaties. Zo droegen we onder meer bij aan de jaarlijkse Jamboree van CENTR, deze keer van 17 tot 19 mei in Brussel, met een Marketing Workshop. SIDN Labs gaf een workshop over ENTRADA op de CENTR R&D-meeting in Praag.

Daarnaast organiseert CENTR ieder jaar een Registrar Day. Wij nodigen .nl-registrars uit deze met ons te bezoeken.

eYou in the EU

Op 14 juni organiseerde IDnext en het ministerie van Economische Zaken, in het kader van het Nederlandse voorzitterschap van de EU, 'eYOU in the EU'. Wij waren hier als partner van IDnext bij betrokken. Deskundigen, beleidsmakers en beslissers uit heel Europa kregen hier inzicht in ontwikkelingen in de digitale markt. Welke innovaties komen eraan? Wat zijn de businesscases en hoe zit het met de privacy?

Nationale Ondernemersdag

Tijdens de Nationale Ondernemersdag op 9 september van Ondernemend Nederland (ONL) presenteerden we de eerste resultaten van een onderzoek dat we lieten uitvoeren naar Digitaal ondernemerschap in Nederland.

Jaarcongres ECP

Zoals elk jaar ondersteunden we het Jaarcongres ECP. Tijdens het Jaarcongres op 17 november werd gedebatteerd over de effecten van de digitalisering op mens, maatschappij en economie. Thema's als privacy, cybersecurity, e-health, en internetstandaarden passeerden de revue. Wij deelden onze kennis in een SIDN fonds-sessie en een SIDN Labs-sessie. Enkele projecten die SIDN fonds ondersteunt, hielden demonstraties. Daarnaast presenteerden we de resultaten van het onderzoek Trends in internetgebruik.

NCSC One Conference 2016

Gelijktijdig met het Nederlandse voorzitterschap van de EU wisselden bedrijven, overheden en wetenschappers uit de hele wereld hun kennis en ervaring over cybersecurity uit tijdens deze bijeenkomst van 5 tot 7 april in Den Haag.

Holland Strikes Back

Bedrijfsleven, organisaties en overheden kregen inzichten, tools en kennis aangereikt tijdens dit inhoudelijk event dat Digitale Infrastructuur Nederland organiseerde op 4 oktober in het kader van Alert Online. Wij waren een van de partners.

SIDN Relatiedag

Op 1 december organiseerden we, zoals ieder jaar, de SIDN Relatiedag voor onze registrars. Voor onze registrars een inhoudelijk interessante dag en een ideale gelegenheid om te netwerken.

Codeweek en Devoxx4Kids

Tijdens de Europese Codeweek van 15-23 oktober maakten kinderen door heel Europa kennis met programmeren. In het kader van de Codeweek organiseerden we op 15 oktober, samen met JDriven en Bendoo Box, Devoxx4Kids, een evenement voor kinderen uit het primair en voortgezet onderwijs. In verschillende workshops leerden zij programmeren.

NL Net Labs

NLNet Labs is een Nederlands R&D-lab dat open source-technologie ontwikkelt voor de kern van het internet en is wereldwijd bekend door haar werk op het gebied van DNS en DNSSEC. De doorontwikkeling van de veelgebruikte NSD- en Unbound-nameserversoftware en de succesvolle ontwikkeling van OpenDNSSEC zijn activiteiten waar de mondiale DNS-community (waaronder SIDN zelf) profijt van heeft. Maar ook de bijdragen aan verschillende internetstandaarden waaronder de baanbrekende RFC6781 over het operationaliseren van DNSSEC zijn erg belangrijk voor de internetgemeenschap en onze registrars. SIDN financiert NLnetLabs vanaf 2012 voor ongeveer de helft en is daarmee de grootste sponsor.

SIDN fonds

In 2014 richtten we het SIDN fonds op. We zorgden voor een startvermogen en geven structurele ondersteuning. Het SIDN fonds geeft financiële support aan projecten die bijdragen aan het versterken van de economische en maatschappelijke waarde van het internet.

In 2016 vonden 2 aanvraagrondes voor innovatieve internetprojecten plaats. In totaal werden, na een zorgvuldige weging door de raad van advies, 36 projecten gehonoreerd. In april reikte het fonds, samen met Google, Brinkhof Advocaten en Greenhost, de Internet Scriptieprijs uit. Eind 2016 kondigde SIDN

fonds aan ook wetenschappelijk onderzoek te gaan steunen en opende het hiervoor de eerste aanvraagronde. We lichten een aantal voorbeelden uit van projecten die in 2016 door het fonds zijn gehonoreerd.

Overige ontwikkelingen

Nieuwe huisstijl en pay-off

Van een wat behoudende en relatief onbekende organisatie zijn we uitgegroeid tot een dynamisch bedrijf. Hoewel het beheer van het .nl-domein onze belangrijkste taak is en blijft, doen we ondertussen veel meer. Met hoogwaardige dienstverlening in innovatieve, veilige domeinen en digitale identiteiten zorgen we ervoor dat de digitale wereld betrouwbaar en veilig is. Dit komt tot uiting in onze nieuwe pay-off: Jouw wereld, ons domein.

We introduceerden ook een nieuwe, sprankelende visuele identiteit en een informelere schrijfstijl die beter passen bij de moderne en toegankelijke organisatie die we willen zijn. Onze registrars gaven aan dat ze onze persoonlijke toon heel prettig vinden.

E-mailnieuwsbrief

Door onze expertise te delen, helpen we de waarde van het internet in Nederland te vergroten. Dit deden we sinds 2010 met het relatiemagazine The.nlyst. In april 2016 vervingen we het magazine door een e-mailnieuwsbrief: SIDN Nieuws. Dit stelt ons in staat om meer actuele informatie te delen.

NL Digitaal

NL Digitaal kwam uit. Dit boek leert jongeren alles over de digitale wereld. De publicatie is de eerste stap in een langer traject, met als doel een platform en leerlijn te ontwikkelen voor de onderbouw van de middelbare school. Wij zorgden voor de financiële ondersteuning, samen met Amsterdam Internet Exchange, CIO Platform Nederland, ECP Platform voor de Informatiesamenleving, Ministerie van Economische Zaken, Nederland ICT en NLkabel. Algemeen directeur Roelof Meijer zat in de adviesraad.

Financieel

In 2016 hebben wij onze financiële positie verder versterkt. Het resultaat na belastingen over 2016 kwam uit op € 2.544.000. Dit resultaat voegen we toe aan onze algemene reserves, waardoor het eigen vermogen ultimo 2016 € 32.777.000 bedraagt. Een deel van het eigen vermogen dient als buffer om de continuïteit van de organisatie te waarborgen. De ondergrens van deze buffer is gerelateerd aan het structureel kostenniveau. De structurele kosten nemen in de loop der jaren toe door de toegenomen bedrijfsomvang en de hogere kwaliteits-, stabiliteits- en veiligheidseisen. De financiële buffer neemt daarom ook toe. De omvang van de financiële buffer is op dit moment ruim voldoende om de geïnventariseerde risico's en onzekerheden zo nodig en in redelijkheid op te kunnen vangen. Het netto resultaat verbeterde met € 127.000 ten opzichte van 2015.

In 2016 kwam het bedrijfsresultaat uit op € 3.341.000. Dit is een toename van € 3.000 ten opzichte van 2015 (€ 3.338.000). Het bedrijfsresultaat als % van de omzet is uitgekomen op 17,0% (2015: 17,3%).

De netto omzet kwam uit op € 19.615.000. Dit is een toename van € 340.000 ten opzichte van € 19.275.000 over 2015, een stijging van 1,8% (2015: +/- 1,6%), voornamelijk als gevolg van een toegenomen omzet uit domeinnaamabonnementen en een toegenomen omzet uit nieuwe activiteiten. We telden ruim 5,6 miljoen .nl-domeinnamen aan het eind van 2016. De netto groei in domeinnamen met 80.529 was in 2016 licht hoger dan de netto groei in 2015 van 72.619 domeinnamen.

Om het beveiligen van domeinnamen met DNSSEC te stimuleren, geven wij sinds juli 2012 een korting van € 0,28 per beveiligde domeinnaam per jaar. Eind 2016 zijn zo'n 2,6 miljoen domeinnamen beveiligd met DNSSEC (45,5% van het totaal aantal domeinnamen). Het bedrag aan verstrekte DNSSEC-korting steeg met € 23.000 in 2016 tot € 751.000 (2015: € 728.000). In 2015 zijn we gestart met een incentive-programma om de kwaliteit van de .nl-zone te verhogen: de Registrar Scorecard. Aan deelnemende registrars keerden we in 2016 een bedrag van € 280.000 uit (2015: € 115.000). Het totale bedrag van verstrekte kortingen (DNSSEC-korting, Registrar Scorecard, staffelkorting en betalingskorting) in de netto omzet komt uit op € 2.800.000 (2015: € 2.560.000). Dit is een stijging van 9% ten opzichte van 2015. Het aantal registrars daalde verder naar 1.372 registrars ultimo 2016 (2015: 1.428). Dit had een negatieve impact op de netto omzet van € 60.000. De omzet uit nieuwe activiteiten bedraagt € 509.000 in 2016, een toename van 126% ten opzichte van 2015 (€ 225.000).

Onze kosten stegen in 2016 met € 338.000, ofwel een stijging van 2,1%. De totale kosten over 2016 bedragen € 16.274.000 ten opzichte van € 15.936.000 over 2015.

De personeelskosten stegen met € 277.000 ten opzichte van 2015 en bedragen € 7.696.000 (2015: € 7.419.000). De stijging is deels het gevolg van de groei in formatie, de reguliere salarisverhoging (tezamen € 408.000) en gestegen sociale lasten (€ 94.000). De kosten van tijdelijk personeel daalden met € 222.000. Het gemiddeld aantal fte is gegroeid van 82 fte in 2015 naar 84 fte in 2016 en het aantal medewerkers daalde van 93 eind 2015, naar 91 eind 2016.

De afschrijvingslasten over 2016 bedragen € 1.405.000 en daalden met € 141.000 ten opzichte van 2015 (2015: € 1.546.000).

De overige bedrijfskosten bedragen € 7.173.000 over 2016 (2015: € 6.970.000). Deze toename van € 203.000 ten opzichte van 2015 is deels het gevolg van gestegen systeemkosten (€ 111.000) en deels van gestegen marketing- en communicatiekosten (€ 125.000).

In 2016 investeerden we in totaal voor € 684.000, waarvan € 324.000 in productiesystemen, € 159.000 in securitytooling, € 7.000 in R&D-tooling, € 133.000 in kantoorautomatisering en € 61.000 in inrichting en inventaris.

In 2016 genereerden we een positieve kasstroom van € 4.094.000 (2015: € 3.053.000). Onze solvabiliteit daalde licht van 81,0% in 2015 naar 79,8% in 2016. In 2016 is € 4.323.000 (2015: € 4.025.000) gefactureerd en betaald voor dienstverlening die in het kalenderjaar 2017 wordt verricht.

In 2013 zijn we gesprekken gestart over de fiscale behandeling van de geldverstrekking aan het SIDN fonds. SIDN en de Belastingdienst verschillen van mening over de mate waarin deze fiscaal aftrekbaar is. Bij het bepalen van de aanslag vennootschapsbelasting over 2014 is de Belastingdienst afgeweken van de aangifte van SIDN. Wij hebben hiertegen bezwaar ingediend. In de jaarrekening is een latente belastingvordering opgenomen van € 787.500. Van het totale bedrag is 10%, ofwel € 87.500, niet gewaardeerd.

Vooruitblik

We verwachten in 2017 een lichte groei van het aantal .nl-domeinnamen en daarmee ook een lichte groei van de omzet uit .nl-abonnementen. We verwachten een lichte stijging van de totale omzet, met name door een stijging van de omzet uit nieuwe activiteiten. We voorzien een groei in de formatie in verband met het inrichten van een dedicated Security Operations Centre en een daarmee samenhangende stijging in de totale kosten. De investeringen liggen naar verwachting op een hoger niveau dan in 2016. Over het geheel genomen verwachten we een positief bedrijfsresultaat te behalen en een positieve kasstroom te genereren. We zijn van plan in 2017 een bedrag van € 1.500.000 te verstrekken aan het SIDN fonds.

Eind 2016 hebben we de vennootschap SIDN Deelnemingen B.V. opgericht. Begin 2017 heeft SIDN Deelnemingen B.V. 65% van de aandelen verworven in Connectis Group B.V., gevestigd in Rotterdam. De acquisitie is gefinancierd met eigen middelen. Onze liquiditeitspositie blijft ruim voldoende om onze operationele activiteiten te kunnen financieren. We zijn verplicht om deze deelneming te consolideren met ingang van het kalenderjaar 2017. De acquisitie leidt tot een significante stijging van de omzet uit nieuwe activiteiten.

Risico's en onzekerheden

Visie en beleid

Als onderdeel van het jaarlijks bijwerken van het strategisch plan voor de komende vier jaren, besteden wij aandacht aan de (strategische) risico's. Het managementteam en staf maken een omgevingsanalyse; kansen en bedreigingen worden in kaart gebracht. Ook worden sterkten en zwakten van de interne organisatie geïdentificeerd. Deze analyse wordt vertaald naar risico's en (eventuele) beheersmaatregelen.

De continuïteit van de organisatie, het behoud van de rol van registry van het .nl domein en het beschermen van onze positie en reputatie zijn dé speerpunten in de risicobeheersing.

Sinds begin 2011 zijn we ISO27001-gecertificeerd. In het kader van het Information Security Management System (ISMS) worden, in een jaarlijkse cyclus en conform het vastgestelde informatiebeveiligingsbeleid, Business Impact Analyses uitgevoerd, risico's geïdentificeerd, maatregelen getroffen en restrisico's beoordeeld. Jaarlijks worden diverse interne en externe audits uitgevoerd. De bevindingen en rapportages bespreken we op regelmatige basis in o.a. het tactisch security overleg (TSO) en eventuele verbeterpunten voeren we uit. De opvolging wordt bewaakt in het TSO aan de hand van halfjaarlijkse management reviews. Hierbij worden onder andere de resultaten van de audits en van performance-metingen besproken en ook de status van audit-actiepunten en eventueel opgetreden security-incidenten.

Voordat we met een project starten, schrijven we een projectplan. Een vast onderdeel is de risicoparagraaf. Risico's van het project worden geïdentificeerd, maatregelen geïnventariseerd en restrisico's beoordeeld. Voordat een project groen licht krijgt, wordt de risicoparagraaf, als onderdeel van het projectplan, besproken. Tijdens de reguliere projectvoortgangsrapportage komen eventuele wijzigingen in de risico's en beheersmaatregelen aan bod.

We hebben een raad van toezicht, die toezicht houdt op de strategie, het beleid en de algemene gang van zaken binnen SIDN. De raad van toezicht houdt expliciet toezicht op de risicobeheersing binnen de organisatie en heeft daartoe onder andere een auditcommissie en een security & stability-commissie binnen haar geleding.

Risicoanalyse en rapporteren

Risico's ten aanzien van de strategie

De belangrijkste risico's ten aanzien van de strategie zijn de sterke afhankelijkheid van (omzet uit) het .nl-domein en het krimpen van de .nl-markt. SIDN heeft geen direct verkoopkanaal naar de eindmarkt en kan deze nauwelijks rechtstreeks beïnvloeden. We zetten daarom in op samenwerking met onze registrars, bijvoorbeeld met de Registrar Scorecard. Met bepaalde incentives stimuleren we het gebruik van .nl-domeinnamen. Daarnaast kijken we naar mogelijkheden om onze toegevoegde waarde te vergroten, de dienstverlening te verbreden en de afhankelijkheid van .nl te verkleinen. Met het oog daarop hebben we begin 2017 65% van de aandelen verworven in Connectis Group B.V.

Onze risicobereidheid ten aanzien van strategische risico's is gemiddeld als het gaat om het vergroten van onze toegevoegde waarde.

Risico's ten aanzien van operationele activiteiten

De 2 belangrijkste risico's ten aanzien van operationele activiteiten zijn verstoringen in de beschikbaarheid van onze dienstverlening en inbreuken op de vertrouwelijkheid of integriteit van belangrijke data, veroorzaakt door technisch en/of menselijk falen of –al dan niet doelgerichte- menselijke opzet. Dergelijke calamiteiten, wanneer grootschalig en langdurig, kunnen de continuïteit van de organisatie op 2 manieren in gevaar brengen. Enerzijds door ernstige reputatieschade en maatschappelijke en politieke discussie over de legitimiteit van SIDN als registry van het .nl domein. En anderzijds door omvangrijke claims voor vergoeding van schade geleden door onze klanten.

Het belang van sleutelprocessen voor de dienstverlening wordt met Business Impact Analyses, onderdeel van het ISMS, vastgesteld. Onze DNS-diensten, de basis voor het daadwerkelijk doen functioneren van bestaande domeinnamen, zijn daarbij het meest kritisch, direct gevolgd door registratiediensten voor het registreren van nieuwe en het muteren en opheffen van bestaande domeinnamen. Naast DNS en DRS zijn Whois/Is, de energievoorziening, kantoorautomatisering, onze website www.sidn.nl, communicatie en telecommunicatie als kritisch gewaardeerd.

Om de beschikbaarheid, integriteit en vertrouwelijkheid te waarborgen hebben we een breed scala aan beheersmaatregelen getroffen, gericht op het verkleinen van de kans op calamiteiten, het mogelijk maken van spoedig herstel en het beperken van de gevolgen van deze calamiteiten.

Deze maatregelen variëren van o.a. het elimineren van single points of failure door ver doorgevoerde redundantie in hardware, software, verbindingen, afgenomen diensten en expertise, logische en fysieke toegangsbescherming, audits en penetratietesten, tot eisen aan onze leveranciers, huisregels voor SIDN'ers, inrichting van een uitwijklocatie, uitvoer van crisis- en uitwijk oefeningen en inrichting van een privacyboard en een Security Operations Centre (SOC).

Onze risicobereidheid ten aanzien van operationele risico's is laag als het gaat om verstoringen in de beschikbaarheid van onze dienstverlening en inbreuken op de betrouwbaarheid en vertrouwelijkheid van belangrijke data. Als het gaat om het verbeteren van operational excellence is onze risicobereidheid gemiddeld.

Risico's ten aanzien van de financiële positie

- Schadeclaims en boetes: onderbrekingen in de dienstverlening en verlies van vertrouwelijkheid of integriteit van data kunnen leiden tot claims en/of boetes. Onze algemene voorwaarden beperken een dergelijke aansprakelijkheid c.q. sluiten deze uit.
- Koersrisico/ valutarisico: het koersrisico en valutarisico zijn beperkt. De prijzen voor onze .nl-dienstverlening luiden in euro's. We kopen slechts beperkt in bij leveranciers die andere valuta dan de euro hanteren.
- Debiteurenrisico: ca. 75% van de registrars betaalt zijn facturen via automatische incasso. In de algemene voorwaarden zijn vervolgstappen gedefinieerd, als een registrar niet aan zijn financiële verplichtingen voldoet.
- Liquiditeitsrisico: om het liquiditeitsrisico te beperken hebben we de liquide middelen verspreid over 3 Nederlandse banken.
- Solvabiliteitsrisico: wij houden een financiële buffer aan om de continuïteit van de organisatie (voorlopig) te kunnen waarborgen in een situatie van (tijdelijk) wegvallen van een aanzienlijk deel van de inkomsten en/of in situaties die leiden tot tijdelijk zeer hoge uitgaven. De ondergrens van deze buffer is gerelateerd aan het structureel kostenniveau en groeit mee met de ontwikkeling daarvan. De huidige omvang van de financiële buffer bevindt zich ruim boven de vastgestelde ondergrens.
- Onzekerheid in de mogelijkheid om financiering aan te trekken: tot op heden is het niet nodig gebleken om externe financiering aan te trekken.

Onze risicobereidheid ten aanzien van financiële risico's is laag.

Risico's ten aanzien van wet- en regelgeving

Wijzigingen in nationale en internationale wet- en regelgeving beïnvloeden onze organisatie en bedrijfsprocessen. We nemen in een vroeg stadium kennis van (initiatieven tot) wijzigingen in wet- en regelgeving die ons raken, variërend van wijzigingen in arbeids- en belastingwetgeving tot informatiebeveiliging. Gevolgen worden in kaart gebracht, vertaald naar de organisatie en ingevoerd. Gezien het belang van wijzigingen in wet- en regelgeving die onze rol als registry raken, hebben wij een legal & policy manager hiermee belast. Waar nodig en mogelijk oefent hij inhoudelijk invloed uit.

Onze risicobereidheid ten aanzien van risico's op het gebied van wet- en regelgeving is laag; we willen ruim voldoen aan wet- en regelgeving.

Arnhem, maart 2017

Roelof Meijer, Algemeen directeur

Jaarrekening over 2016

Balans per 31 december 2016 (voor winstbestemming)

		<u>31 december 2016</u>		<u>31 december 2015</u>	
	Ref.	€	€	€	€
<i>Vaste activa</i>					
Immateriële vaste activa	4)		459.661		646.777
Materiële vaste activa	5)				
Bedrijfsgebouwen en -terreinen		5.505.908		5.685.327	
Machines en installaties		950.455		881.445	
Andere vaste bedrijfsmiddelen		851.561		1.274.827	
Materiële vaste activa in uitvoering			0		0
			<u>7.307.924</u>		<u>7.841.599</u>
Financiële vaste activa	6)		987.600		787.500
<i>Vlottende activa</i>					
Vorderingen					
Debiteuren	7)	380.696		258.646	
Belastingen en premies sociale verzekeringen	8)	323.440		144.249	
Overige vorderingen en overlopende activa	9)	954.689		1.072.250	
			<u>1.658.825</u>		<u>1.475.145</u>
Liquide middelen	10)		<u>30.665.580</u>		<u>26.571.390</u>
			<u>41.079.590</u>		<u>37.322.411</u>

		31 december 2016		31 december 2015	
	Ref.	€	€	€	€
Eigen vermogen	11)				
Algemene reserve		30.232.909		27.815.988	
Resultaat boekjaar		2.544.039		2.416.921	
			32.776.948		30.232.909
Voorzieningen			0		0
Kortlopende schulden					
Schulden aan leveranciers		1.100.879		696.686	
Belastingen en premies sociale verzekeringen	12)	336.799		314.836	
Overige schulden en overlopende passiva	13)	6.864.964		6.077.980	
			8.302.642		7.089.502
			41.079.590		37.322.411

Winst-en-verliesrekening over 2016

		2016		2015	
	Ref.	€	€	€	€
Netto-omzet	17)		19.614.672		19.274.640
Kosten					
Lonen en salarissen	18)	6.195.136		6.027.945	
Pensioenlasten		722.340		707.196	
Overige sociale lasten		778.569		684.307	
Afschrijvingen op immateriële en materiële vaste activa		1.404.688		1.546.349	
Overige bedrijfskosten	19)	7.173.153		6.970.434	
			16.273.886		15.936.231
Bedrijfsresultaat			3.340.786		3.338.409
Financiële baten			45.075		134.624
Financiële lasten			0		0
Resultaat vóór belastingen			3.385.861		3.473.033
Belastingen	20)		(841.822)		(1.056.112)
Resultaat na belastingen			2.544.039		2.416.921

Kasstroomoverzicht over 2016

		2016		2015	
		€	€	€	€
Ref.					
Kasstroom uit operationele Activiteiten					
	Bedrijfsresultaat		3.340.786		3.338.409
<i>Aanpassingen voor</i>					
	Afschrijvingen immateriële en materiële vaste activa	4,5)	1.404.688		1.546.349
	Dotatie en onttrekkingen aan voorzieningen		0		0
			1.404.688		1.546.349
<i>Veranderingen in werkkapitaal</i>					
	Vorderingen	7,8,9)	(183.680)		(518.980)
	Verstrekte lening	6)	(200.000)		0
	Deelnemingen	6)	(100)		0
	Kortlopende schulden	12,13)	1.311.703		553.806
			927.923		34.826
Kasstroom uit bedrijfsoperaties			5.673.397		4.919.584
	Ontvangen interest		129.253		152.561
	(Betaalde) / ontvangen winstbelasting		(966.722)		(1.154.129)
			(837.469)		(1.001.568)
Kasstroom uit operationele activiteiten (transport)			4.835.928		3.918.016

Kasstroomoverzicht over 2016

	2016		2015	
	€	€	€	€
Ref.				
Kasstroom uit operationele activiteiten (transport)		4.835.928		3.918.016
Kasstroom uit investerings-Activiteiten				
Betaalde investeringen in materiële vaste activa	(741.738)		(865.479)	
Verstekte langlopende leningen	0		0	
Kasstroom uit investeringsactiviteiten		(741.738)		(865.479)
Toename / (afname) geldmiddelen 10)		4.094.190		3.052.537
Mutatie geldmiddelen				
Geldmiddelen per 1 januari		26.571.390		23.518.853
Toename / (afname) geldmiddelen		4.094.190		3.052.537
Geldmiddelen per 31 december		30.665.580		26.571.390

Algemene toelichting

1. Algemeen

Naam: Stichting Internet Domeinregistratie Nederland
Rechtsvorm: Stichting
Statutaire vestigingsplaats: Arnhem
Feitelijk adres en vestigingsplaats: Meander 501, Arnhem
KvK Arnhem: 41 21 57 24

1.1 *Activiteiten*

Stichting Internet Domeinregistratie Nederland is op 30 januari 1996 opgericht. De stichting heeft ten doel:

- a. het tegen verantwoorde tarieven ontwikkelen en in stand houden van diensten en producten op het gebied van digitale registratie en/ of resolving in netwerken, zoals domeinnaamsystemen (waaronder in ieder geval .nl), en voorts;
- b. al hetgeen met één en ander rechtstreeks of zijdelings verband houdt of daartoe bevorderlijk kan zijn, alles in de ruimste zin des woords.

1.2 *Stelselwijzigingen*

In 2016 hebben zich geen stelselwijzigingen voorgedaan.

1.3 *Toelichting op het kasstroomoverzicht*

Het kasstroomoverzicht is opgesteld volgens de indirecte methode. De geldmiddelen in het kasstroomoverzicht bestaan uit de liquide middelen. Ontvangsten en uitgaven uit hoofde van interest zijn opgenomen onder de kasstroom uit operationele activiteiten. Transacties waarbij geen instroom of uitstroom van kasmiddelen plaatsvindt, waaronder financiële leasing, zijn niet in het kasstroomoverzicht opgenomen.

1.4 *Schattingen*

Om de grondslagen en regels voor het opstellen van de jaarrekening te kunnen toepassen, is het nodig dat de directie van Stichting Internet Domeinregistratie Nederland zich over verschillende zaken een oordeel vormt, en dat de directie schattingen maakt die essentieel kunnen zijn voor de in de jaarrekening opgenomen bedragen. Indien het voor het geven van het in art. 2:362 lid 1 BW vereiste inzicht noodzakelijk is, is de aard van deze oordelen en schattingen inclusief de bijbehorende veronderstellingen opgenomen bij de toelichting op de betreffende jaarrekeningposten.

1.5 *Verbonden partijen*

Als verbonden partijen worden alle rechtspersonen aangemerkt waarover overheersende zeggenschap, gezamenlijke zeggenschap of invloed van betekenis kan worden uitgeoefend.

Ook rechtspersonen die overwegende zeggenschap kunnen uitoefenen worden aangemerkt als verbonden partijen. Ook het statutaire directielid, andere sleutelfunctionarissen in het management van de stichting en nauwe verwanten zijn verbonden partijen.

Transacties van betekenis met verbonden partijen worden toegelicht voor zover deze niet onder normale marktvoorwaarden zijn aangegaan. Hiervan wordt toegelicht de aard en de omvang van de transacties en andere informatie die nodig is voor het verschaffen van het inzicht.

1.6 Consolidatie

SIDN bezit 100% van de aandelen in SIDN Deelnemingen B.V. te Arnhem, opgericht op 23 december 2016. Over het kalenderjaar 2016 heeft geen consolidatie plaatsgevonden, omdat SIDN Deelnemingen B.V. een groepsmaatschappij is die qua omvang te verwaarlozen is op het geheel.

2. Grondslagen voor waardering van activa en passiva

Algemeen

De jaarrekening is opgesteld in overeenstemming met de wettelijke bepalingen van Titel 9 Boek 2 BW en de uitspraken van de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving, uitgegeven door de Raad voor de Jaarverslaggeving. De jaarrekening is opgesteld in euro's.

Activa en verplichtingen worden in het algemeen gewaardeerd tegen de verkrijgings- of vervaardigingsprijs of de actuele waarde. Indien geen specifieke waarderingsgrondslag is vermeld, vindt waardering plaats tegen de verkrijgingsprijs. In de balans, de winst-en-verliesrekening en het kasstroomoverzicht zijn referenties opgenomen, waarmee wordt verwezen naar de toelichting.

Vergelijking met voorgaand jaar

De gehanteerde grondslagen voor waardering en resultaatbepaling zijn ongewijzigd ten opzichte van het voorgaande jaar. Voor zover van toepassing zijn om wille van de vergelijkbaarheid de vergelijkende cijfers aangepast. Daar waar noodzakelijk geacht, is de aanpassing nader toegelicht.

Immateriële vaste activa

De immateriële vaste activa worden gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs onder aftrek van afschrijvingen. Er wordt rekening gehouden met bijzondere waardeverminderingen; dit is het geval als de boekwaarde van het actief (of van de kasstroomgenererende eenheid waartoe het actief behoort) hoger is dan de realiseerbare waarde ervan.

Om vast te stellen of er voor een immaterieel vast actief sprake is van een bijzondere waardevermindering, wordt verwezen naar de betreffende paragraaf.

Materiële vaste activa

Bedrijfsgebouwen en –terreinen worden gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs plus bijkomende kosten of vervaardigingsprijs onder aftrek van lineaire afschrijvingen gedurende de geschatte toekomstige gebruiksduur. Op terreinen wordt niet afgeschreven. Er wordt rekening gehouden met de bijzondere waardeverminderingen die op balansdatum worden verwacht. Voor de vaststelling of voor een

materieel vast actief sprake is van een bijzondere waardevermindering wordt verwezen naar het relevante artikel in deze paragraaf.

Overige vaste activa worden gewaardeerd tegen verkrijgings- of vervaardigingsprijs inclusief direct toerekenbare kosten, onder aftrek van lineaire afschrijvingen gedurende de verwachte toekomstige levensduur en bijzondere waardeverminderingen. De vervaardigingsprijs bestaat uit de aanschaffingskosten van grond- en hulpstoffen en kosten die rechtstreeks toerekenbaar zijn aan de vervaardiging inclusief installatiekosten.

Subsidies op investeringen worden in mindering gebracht op de verkrijgings- of vervaardigingsprijs van de activa waarop de subsidies betrekkingen hebben.

Bijzondere waardeverminderingen van vaste activa

De stichting beoordeelt op iedere balansdatum of er aanwijzingen zijn dat een vast actief aan een bijzondere waardevermindering onderhevig kan zijn. Indien dergelijke indicaties aanwezig zijn, wordt de realiseerbare waarde van het actief vastgesteld. Indien het niet mogelijk is de realiseerbare waarde voor het individuele actief te bepalen, wordt de realiseerbare waarde bepaald van de kasstroom generende eenheid waartoe het actief behoort. Van een bijzondere waardevermindering is sprake als de boekwaarde van een actief hoger is dan de realiseerbare waarde; de realiseerbare waarde is de hoogste van de opbrengstwaarde en de bedrijfswaarde.

De opbrengstwaarde is bepaald met behulp van de actieve markt. Een bijzondere waardeverminderingsverlies wordt direct als een last verwerkt in de winst-en-verliesrekening.

Indien wordt vastgesteld dat een bijzondere waardevermindering die in het verleden verantwoord is, niet meer bestaat of is afgenomen, dan wordt de toegenomen boekwaarde van de desbetreffende activa niet hoger gesteld dan de boekwaarde die bepaald zou zijn indien geen bijzondere waardevermindering voor het actief zou zijn verantwoord.

Groot onderhoud

Voor de toekomstige kosten van groot onderhoud aan de bedrijfsgebouwen is geen voorziening voor gevormd. De kosten worden rechtstreeks als een last in de winst-en-verliesrekening verwerkt.

Financiële vaste activa

De onder financiële vaste activa opgenomen overige vorderingen omvatten verstrekte leningen en overige vorderingen, alsmede gekochte leningen en obligaties, die tot het einde van de looptijd zullen worden aangehouden. Deze worden bij eerste verwerking gewaardeerd tegen de reële waarde. Vervolgens worden deze leningen en obligaties gewaardeerd tegen de geamortiseerde kostprijs. Bijzondere waardeverminderingen worden in mindering gebracht op de winst-en-verliesrekening.

Deelnemingen waarin invloed van betekenis kan worden uitgeoefend worden gewaardeerd volgens de vermogensmutatiemethode (nettovermogenswaarde). Wanneer 20% of meer van de stemrechten uitgebracht kan worden, wordt ervan uitgegaan dat er invloed van betekenis is. Indien de waardering van een deelneming volgens de nettovermogenswaarde negatief is, wordt deze op nihil gewaardeerd. Indien en voor zover SIDN in deze situatie geheel of gedeeltelijk instaat voor de schulden van de

deelneming, dan wel het stellige voornemen heeft de deelneming tot betaling van haar schulden in staat te stellen, wordt hiervoor een voorziening getroffen. De eerste waardering van gekochte deelnemingen is gebaseerd op de reële waarde van de identificeerbare activa en passiva op het moment van acquisitie. Voor de vervolgwaardering worden de grondslagen toegepast die gelden voor deze jaarrekening, uitgaande van de waarden bij eerste waardering. Als resultaat wordt verantwoord het bedrag waarmee de boekwaarde van de deelneming sinds de voorafgaande jaarrekening is gewijzigd als gevolg van het door de deelneming behaalde resultaat.

Latente belastingvorderingen

Latente belastingvorderingen worden opgenomen voor verrekenbare fiscale verliezen en voor verrekenbare tijdelijke verschillen tussen de waarde van de activa en passiva volgens fiscale voorschriften enerzijds en de in deze jaarrekening gevolgde waarderingsgrondslagen anderzijds, met dien verstande dat latente belastingvorderingen alleen worden opgenomen voor zover het waarschijnlijk is dat er toekomstige fiscale winst zal zijn waarmee de tijdelijke verschillen worden verrekend en verliezen kunnen worden gecompenseerd.

De berekening van de latente belastingvorderingen geschiedt tegen de op het einde van het verslagjaar geldende belastingtarieven of tegen de in komende jaren geldende tarieven, voor zover deze al bij wet zijn vastgesteld. Latente belastingvorderingen worden gewaardeerd op nominale waarde.

Vorderingen

Vorderingen worden bij eerste verwerking gewaardeerd tegen de reële waarde van de tegenprestatie. Vorderingen worden na eerste verwerking gewaardeerd tegen de geamortiseerde kostprijs. Voorzieningen wegens oninbaarheid worden in mindering gebracht op de boekwaarde van de vordering.

Liquide middelen

Liquide middelen bestaan uit kas, banktegoeden en direct opeisbare deposito's met een looptijd korter dan twaalf maanden. Liquide middelen worden gewaardeerd tegen de nominale waarde.

Schulden

Schulden worden bij de eerste verwerking gewaardeerd tegen reële waarde. Transactiekosten die direct zijn toe te rekenen aan de verwerving van de schulden worden in de waardering bij eerste verwerking opgenomen. Schulden worden na eerste verwerking gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs, zijnde het ontvangen bedrag rekening houdend met agio of disagio en onder aftrek van transactiekosten.

Operationele leasing

Bij de stichting kunnen er leasecontracten bestaan waarbij een groot deel van de voor- en nadelen die aan de eigendom verbonden zijn, niet bij de stichting ligt. Deze leasecontracten worden verantwoord als operationele leasing. Verplichtingen uit hoofde van operationele leasing worden, rekening houdend met ontvangen vergoedingen van de lessor, op lineaire basis verwerkt in de winst-en-verliesrekening over de looptijd van het contract.

3. Grondslagen voor bepaling van het resultaat

Algemeen

Het resultaat wordt bepaald als het verschil tussen de opbrengstwaarde van de geleverde prestaties en de kosten en andere lasten over het jaar.

De opbrengsten op transacties worden verantwoord in het jaar waarin zij zijn gerealiseerd. Alle posten in de winst-en-verliesrekening worden verantwoord voor de aan het verslagjaar toe te rekenen bedragen.

Vergelijking met voorgaand jaar

De gehanteerde grondslagen voor waardering en resultaatbepaling zijn ongewijzigd ten opzichte van het voorgaande jaar.

Opbrengstverantwoording

Opbrengsten uit het verlenen van diensten geschieden naar rato van de geleverde prestaties, gebaseerd op de verrichte diensten tot aan de balansdatum in verhouding tot de in totaal te verrichten diensten.

Netto-omzet

De netto-omzet omvat de opbrengsten uit levering van diensten onder aftrek van kortingen en dergelijke en van over de omzet geheven belastingen.

Kosten

De kosten worden bepaald op basis van het principe van historische kostprijzen.

Periodiek betaalbare beloningen

Lonen, salarissen en sociale lasten worden op grond van de arbeidsvoorwaarden verwerkt in de winst-en-verliesrekening voor zover ze verschuldigd zijn aan werknemers.

Pensioenen

De stichting heeft een pensioenregeling afgesloten met het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds (ABP). De pensioenregeling kwalificeert als een toegezegde-pensioenregeling. Dit is een regeling waarbij aan de werknemers een pensioen wordt toegezegd, waarvan de hoogte afhankelijk is van leeftijd, salaris en dienstjaren. Het ABP hanteert het middelloon als pensioengevende salarisgrondslag. Op deze pensioenregeling zijn de bepalingen van de Nederlandse Pensioenwet van toepassing. Op verplichte of contractuele basis worden premies betaald door de stichting. De over het verslagjaar verschuldigde premie wordt als last verantwoord. Vooruitbetaalde premies worden opgenomen als overlopende activa indien dit tot een terug storting leidt of tot een vermindering van toekomstige betalingen. Nog niet betaalde premies worden als verplichting in de balans opgenomen. De stichting heeft in geval van een tekort bij het bedrijfstakpensioenfonds geen verplichting tot het doen van aanvullende bijdragen, anders dan hogere toekomstige premies.

Het bestuur van het ABP heeft besloten om de pensioenen over 2016 niet te indexeren. Om over te kunnen gaan tot (gedeeltelijke) indexatie moet de dekkingsgraad minimaal 100% zijn. Op 31 december 2016 was de dekkingsgraad van het ABP 96,6% De dekkingsgraad geeft aan of het

vermogen van het pensioenfonds voldoende is om aan alle toekomstige verplichtingen te voldoen. De dekkingsgraad moet minimaal 104,2% zijn.

Omdat de dekkingsgraad van het ABP op 31 december 2016 lager was dan de minimale dekkingsgraad, worden de pensioenpremies met ingang van 1 januari 2017 met 2,3% verhoogd.

Afschrijvingen op immateriële en materiële vaste activa

Immateriële en materiële vaste activa worden vanaf het moment van ingebruikneming afgeschreven over de verwachte toekomstige gebruiksduur van het actief. Over terreinen worden niet afgeschreven. Indien een schattingswijziging plaatsvindt van de toekomstige gebruiksduur, dan worden de toekomstige afschrijvingen aangepast.

Boekwinsten en -verliezen bij verkoop van materiële vaste activa zijn begrepen onder de afschrijvingen.

De volgende afschrijvingspercentages worden gehanteerd:

-	terreinen	0%
-	gebouwen	3,33%
-	software	20%
-	machines en installaties	20%
-	andere vaste bedrijfsmiddelen	10% / 20%
-	materiële vaste activa in uitvoering	0%

Financiële baten en lasten

Rentebaten en rentelasten worden tijdsevenredig verwerkt, rekening houdend met de effectieve rentevoet van de betreffende activa en passiva. Bij de verwerking van de rentelasten wordt rekening gehouden met de verantwoorde transactiekosten op de ontvangen leningen die als onderdeel van de berekening van de effectieve rente worden meegenomen.

Belastingen resultaat uit gewone bedrijfsuitoefening

De belasting over het resultaat wordt berekend over het resultaat voor belastingen in de winst-en-verliesrekening, rekening houdend met beschikbare, fiscaal compensabele verliezen uit voorgaande boekjaren (voor zover niet opgenomen in de latente belastingvorderingen) en vrijgestelde winstbestanddelen en na bijtelling van niet-aftrekbare kosten. Tevens wordt rekening gehouden met wijzigingen die optreden in de latente belastingvorderingen en latente belastingschulden uit hoofde van wijzigingen in het te hanteren belastingtarief.

Toelichting op de balans

4. Immateriële vaste activa

	Software
	€
Stand per 1 januari 2016	
Verkrijgings- of vervaardigingsprijzen	935.574
Cumulatieve waardeverminderingen en afschrijvingen	(288.797)
Boekwaarde	646.777
Mutaties	
Investeringen	0
Afschrijvingen	(187.116)
Saldo	(187.116)
Stand per 31 december 2016	
Verkrijgings- of vervaardigingsprijzen	935.574
Cumulatieve waardeverminderingen en afschrijvingen	(475.913)
Boekwaarde	459.661
Afschrijvingspercentages	20%

5. Materiële vaste activa

De mutaties in de materiële vaste activa kunnen als volgt worden gespecificeerd:

	Bedrijfs- gebouwen en -terreinen	Machines en installaties	Andere vaste bedrijfs- middelen	Materiële vaste activa in uitvoering	Totaal
	€	€	€	€	€
1 januari 2016					
Aanschafwaarde	6.432.590	6.963.670	6.942.454	0	20.338.714
Cumulatieve afschrijving	(747.263)	(6.082.225)	(5.667.627)	(0)	(12.497.115)
Boekwaarde	5.685.327	881.445	1.274.827	0	7.841.599
Mutaties					
Investerings	0	415.971	267.926	0	683.897
Desinvesteringen	0	0	0	0	0
Ingebruikname van activa in	0	0	0	0	0
Uitvoering					
Afschrijving	(179.419)	(346.961)	(691.192)	(0)	(1.217.572)
	(179.419)	69.010	(423.266)	0	(533.675)
31 december 2016					
Aanschafwaarde	6.432.590	7.379.641	7.210.380	0	21.022.611
Cumulatieve afschrijving	(926.682)	(6.429.186)	(6.358.819)	(0)	(13.714.687)
Boekwaarde	5.505.908	950.455	851.561	0	7.307.924

De machines en installaties bestaan uit het DRS registratiesysteem en alle hardware benodigd voor de diverse productiesystemen.

De andere vaste bedrijfsmiddelen bestaan uit de inventaris, hardware benodigd voor de kantoorautomatisering en software.

6.1 Financiële vaste activa

Het verloop van de financiële vaste activa kan als volgt worden gespecificeerd:

	Latente belasting- vordering	Leningen	Deel- nemingen	Totaal
	€	€	€	€
Stand per 1 januari 2016	787.500	0	0	787.500
Mutaties				
Toevoegingen	0	200.000	100	200.100
Vrijval	0	0	0	0
	0	200.000	100	200.100
Stand per 31 december 2016	787.500	200.000	100	987.600

Eind 2014 heeft SIDN een bedrag van € 3.500.000 verstrekt aan het SIDN fonds. SIDN en de Belastingdienst verschillen van mening over de mate waarin de verstrekking fiscaal aftrekbaar is. Bij het bepalen van de aanslag Vennootschapsbelasting over 2014 is de Belastingdienst afgeweken van de aangifte van SIDN. SIDN heeft hiertegen bezwaar ingediend. In de jaarrekening is een latente belastingvordering opgenomen van € 787.500. Van het totale bedrag is 10% ofwel € 87.500 niet gewaardeerd.

Eind 2016 is SIDN een samenwerkingsovereenkomst aangegaan ten behoeve van de verdere ontwikkeling en promotie van Bendooo Box. In december 2016 heeft SIDN daarvoor een geldlening verstrekt van € 200.000. SIDN ontvangt jaarlijks een rente, welke gelijk is aan de 12-maands Euribor + 0,5%. De rente wordt jaarlijks aan de hoofdsom toegevoegd. De aflossing op de lening zal bestaan uit het 50% van het cumulatief behaalde netto resultaat, voor zover dit is gerealiseerd. De looptijd van de lening is 10 jaar, tenzij de lening eerder is afgelost. SIDN heeft een optierecht op 50% van de aandelen indien de lening is afgelost of na verloop van een periode van 10 jaar.

De rechtstreeks door SIDN gehouden kapitaalbelangen zijn:

Naam, vestigingsplaats

Aandeel in geplaatst kapitaal in %

SIDN Deelnemingen B.V. te Arnhem

100

Op 23 december 2016 heeft SIDN een vennootschap SIDN Deelnemingen B.V. opgericht. Over het kalenderjaar 2016 heeft geen consolidatie plaatsgevonden, omdat SIDN Deelnemingen B.V. een groepsmaatschappij is die qua omvang te verwaarlozen is op het geheel.

6.2 Overige vorderingen

	2016	2015
	<u>€</u>	<u>€</u>
Waarde overige vorderingen	100.000	100.000
Af: Bijzondere waardevermindering	(100.000)	(100.000)
	<u> </u>	<u> </u>
Stand per 31 december	<u>0</u>	<u>0</u>

Onder de overige vorderingen zijn 2 obligatieleningen begrepen voor een bedrag van € 50.000 per obligatie. De obligatieleningen zijn aangegaan in resp. november 2010 en september 2011. De obligatie betreft een vastrentende lening met een rentepercentage van 5,5%. De obligatie heeft een looptijd van 7 jaar. De obligatieleningen zijn in 2012 in zijn geheel voorzien.

7. Debiteuren

	2016	2015
	<u>€</u>	<u>€</u>
Debiteuren	436.499	312.440
Af: Voorziening dubieuze debiteuren	(55.803)	(53.794)
	<u> </u>	<u> </u>
Stand per 31 december	<u>380.696</u>	<u>258.646</u>

Onder de debiteuren zijn geen vorderingen opgenomen met een resterende looptijd langer dan een jaar (2015: € 0). In het debiteurensaldo per 31 december 2016 wordt € 55.803 als dubieus aangemerkt (2015: € 53.794).

8. Belastingen en premies sociale verzekeringen

Deze kunnen als volgt worden gespecificeerd:

	2016	2015
	€	€
Omzetbelasting	203.198	53.147
Vennootschapsbelasting	120.242	91.102
Stand per 31 december	323.440	144.249

9. Overige vorderingen en overlopende activa

De overige vorderingen en overlopende activa zijn als volgt te specificeren:

	2016	2015
	€	€
Te ontvangen rente vierde kwartaal boekjaar	27.588	111.984
Nog te factureren overige mutaties domeinnamen	4.093	86.578
Nog te factureren overige mutaties New Business	0	13.892
Vooruitbetaalde licenties en onderhoudskosten	410.100	372.815
Vooruitbetaalde Security kosten	18.000	225.879
Vooruitbetaalde contributies	53.000	66.744
Vooruitbetaalde kosten acquisitietraject	210.491	0
Verstrekke lening aan Stichting ENUM Nederland	49.140	48.498
Rekening courant met Stichting ENUM Nederland	650	642
Voorziening lening aan Stichting ENUM Nederland	(49.790)	(49.140)
Overige vooruitbetaalde bedragen	231.417	194.358
Stand per 31 december	954.689	1.072.250

Alle vorderingen hebben een resterende looptijd korter dan een jaar.

Aan Stichting ENUM Nederland is per 1 september 2006 een geldlening verstrekt. SIDN ontvangt jaarlijks een rente, welke gelijk is aan de 12-maands Euribor + 1%. De rente wordt eerst in rekening courant met SIDN bijgeschreven. Aangezien de kans klein tot nihil is dat Stichting ENUM Nederland de lening aan SIDN kan terugbetalen is ultimo 2010 een voorziening voor oninbaarheid getroffen voor het bedrag van de lening en het bedrag aan rekening courant met SIDN. Ultimo 2016 bedraagt deze voorziening € 49.790 (2015: € 49.140).

10. Liquide middelen

De liquide middelen zijn als volgt samengesteld:

	2016	2015
	€	€
Kasgeld	197	260
Banktegoeden	30.665.383	26.571.130
Stand per 31 december	30.665.580	26.571.390

Vanuit het oogpunt van risicospreiding zijn de liquide middelen verspreid over een drietal banken. Onder de liquide middelen zijn spaarrekeningen begrepen voor een bedrag van € 27.596.049. Alle liquide middelen zijn direct opeisbaar, met uitzondering van een bedrag van € 7.314.939, hetgeen opeisbaar is na een wachttijd van 31 dagen.

11. Eigen vermogen

Het verloop van het eigen vermogen kan als volgt worden gespecificeerd:

	Algemene reserve	Resultaat boekjaar	Eigen vermogen
	€		€
Stand per 1 januari 2016	27.815.988	2.416.921	30.232.909
Bestemming resultaat voorgaand boekjaar	2.416.921	(2.416.921)	0
Resultaat huidig boekjaar	0	2.544.039	2.544.039
Stand per 31 december 2016	30.232.909	2.544.039	32.776.948

12. Belastingen en premies sociale verzekeringen

Deze kunnen als volgt worden gespecificeerd:

	2016	2015
	€	€
Loonheffing en premies sociale verzekeringen	266.634	242.542
Pensioenen	70.165	72.294
Stand per 31 december	336.799	314.836

13. Overige schulden en overlopende passiva

Deze kunnen als volgt worden gespecificeerd:

	2016	2015
	€	€
Reservering vakantiegeld	228.077	227.230
Reservering vakantiedagen	198.755	174.404
Personele verplichtingen	160.815	149.842
Contributies	100.200	98.117
Accountantscontrole jaarrekening	10.800	16.200
Research & Development	30.377	82.162
Overige vooruit ontvangen bedragen	57.029	14.394
Verstreckte kortingen	1.642.314	1.213.535
Vooruit ontvangen jaar- en kwartaalabonnementen	4.322.580	4.024.699
Overige schulden en overlopende passiva	114.017	77.397
Stand per 31 december	6.864.964	6.077.980

De kortlopende schulden hebben alle een resterende looptijd van korter dan een jaar. De reële waarde van de kortlopende schulden benadert de boekwaarde vanwege het kortlopende karakter ervan.

14. Toelichting bij het kasstroomoverzicht

Onder de investeringen in materiële vaste activa zijn alleen opgenomen de investeringen waarvoor in 2016 geldmiddelen zijn opgeofferd.

15. Niet uit de balans blijkende verplichtingen

De volgende verplichtingen zijn niet in de balans opgenomen:

Te betalen (€):	Binnen een 1 jaar	Tussen 1 jaar en 5 jaar	Meer dan 5 jaar
Leaseverplichtingen vervoersmiddelen en multifunctionele kopieermachines	144.923	113.559	0
Overige verplichtingen inzake onderhoud gebouw en facilitaire voorzieningen	14.311	0	0
Overige verplichtingen inzake mobiele telefonie	80.000	40.000	0
Overige verplichtingen inzake ICT onderhoud en diensten	140.519	95.129	0
Overige verplichtingen inzake uitbesteding van kantoorautomatisering en DBA	396.600	178.700	0
Overige verplichtingen inzake R&D overeenkomsten	497.000	0	0

Gedurende het verslagjaar zijn voor leasebetalingen een bedrag van € 176.809 in de winst- en verliesrekening verwerkt.

Bankgaranties

SIDN heeft ultimo 2016 geen bankgaranties verstrekt.

Verstrekking aan SIDN fonds

SIDN is voornemens om in 2017 een bedrag van € 1.500.000 te verstrekken aan het SIDN fonds.

16. Toelichting op gebeurtenissen na balansdatum

Op 23 december 2016 heeft SIDN een vennootschap SIDN Deelnemingen B.V. opgericht.

Op 3 januari 2017 heeft SIDN Deelnemingen B.V. 65% van de aandelen in Connectis Group B.V., gevestigd te Rotterdam, verworven. De acquisitie is gefinancierd met eigen middelen. De liquiditeitspositie van SIDN blijft ruim voldoende om de operationele activiteiten van SIDN te kunnen financieren. Het weerstandsvermogen blijft boven de ondergrens van de structurele vaste kosten.

SIDN is verplicht om deze deelneming te consolideren met ingang van het kalenderjaar 2017. De acquisitie zal leiden tot een significante stijging van de omzet uit nieuwe activiteiten.

Toelichting op de winst- en verliesrekening

17. Netto-omzet

De netto-omzet kan als volgt worden gespecificeerd:

	2016	2015
	€	€
Registrar bijdragen	1.168.235	1.228.269
Opbrengsten domeinnamen (abonnementsbijdragen)	20.515.431	20.169.247
Opbrengsten mutaties	85.303	122.103
Betalingskortingen	(931.060)	(922.578)
Korting DNSSEC	(750.990)	(728.160)
Korting Registrar ScoreCard	(280.329)	(114.961)
Kortingsregeling	(837.750)	(794.650)
Overige opbrengsten	645.832	315.370
	19.614.672	19.274.640

De netto-omzet 2016 is ten opzichte van 2015 met 1,8% gestegen (2015: +/- 1,6%).

18. Lonen en salarissen

Deze kunnen als volgt worden gespecificeerd:

	2016	2015
	€	€
Lonen en salarissen	5.258.455	4.850.669
Kosten tijdelijk personeel	140.930	363.292
Overige personeelskosten	795.751	813.984
	6.195.136	6.027.945

19. Overige bedrijfskosten

Deze kunnen als volgt worden gespecificeerd:

	2016	2015
	€	€
Systeemkosten	1.775.726	1.664.478
Kosten verbindingen	143.091	149.704
Huisvestingskosten	300.574	281.055
Securitykosten	401.695	391.704
Kantoorkosten	257.774	303.477
Bestuurskosten	139.170	121.381
Institutionele kosten	557.703	486.878
Advieskosten projecten	1.215.422	1.273.977
Overige advieskosten	477.368	489.173
Marketing- en communicatiekosten	1.541.790	1.416.374
(Reis-)kosten internationale samenwerking	255.247	280.563
Verzekeringskosten	99.606	95.235
Kosten dubieuze debiteuren	6.415	13.579
Overige kosten	1.572	2.856
	7.173.153	6.970.434

20. Belastingen resultaat uit gewone bedrijfsuitoefening

De belasting over het resultaat uit gewone bedrijfsuitoefening ten bedrage van € 828.323 kan als volgt worden toegelicht:

	2016	2015
	€	€
Resultaat uit gewone bedrijfsuitoefening vóór belastingen	3.385.861	3.473.033
Latente vennootschapsbelasting	0	0
Acute vennootschapsbelasting huidig boekjaar	(841.822)	(863.313)
Vennootschapsbelasting voorgaande boekjaren	0	(192.799)
Belastingen resultaat uit gewone bedrijfsuitoefening	(841.822)	(1.056.112)
Effectief belastingtarief	24,9%	30,4%
Toepasselijk belastingtarief	25,0%	25,0%

Afwijkingen tussen commerciële winst en fiscale winst kunnen onder meer ontstaan door fiscaal-niet aftrekbare afschrijving goodwill, afwijkingen in afschrijvingstermijn voor bedrijfspanden, het niet opnemen van een latente belastingvordering voor verliezen in het boekjaar, herwaardering activa via de winst-en verliesrekening die fiscaal niet worden gevolgd.

21. Overige informatie

Aantal werknemers en Full-time equivalents

	2016	2015
Gemiddeld aantal Full-time equivalents (fte's) gedurende het boekjaar		
Registratie & Services	14	13
New Business, Marketing & Sales	12	11
Informatie en Communicatie Technologie	32	32
SIDN Labs	5	4
Control & Ondersteuning	12	12
Directie	1	1
Staf	8	9
	84	82
Aantal werknemers ultimo boekjaar	91	93

Hiervan zijn geen werknemers werkzaam in het buitenland (2015: nihil).

Bezoldiging bestuurders en commissarissen

	2016	2015
	€	€
Bezoldiging raad van toezicht	122.000	109.000
Bezoldiging bestuurder	226.000	221.000
	348.000	330.000

De bezoldiging van de raad van toezicht omvat conform statutaire bepalingen betaalde beloningen, zoals jaarlijkse vergoedingen en (onkosten)vergoedingen.

De bezoldiging van de bestuurder omvat conform arbeidsovereenkomst periodiek betaalde beloningen, zoals salarissen, vakantiegeld, sociale lasten, bonusbetalingen, toegekende pensioenrechten en (onkosten)vergoedingen. Tevens is een leaseauto ter beschikking gesteld.

22. Voorstel winstbestemming

Statutaire regeling winstbestemming

Artikel 3, lid 1 van de statuten luidt als volgt:

Het vermogen van de stichting wordt gevormd door alle ontvangen bijdragen, subsidies, giften, legaten, erfstellingen alsmede andere baten.

Voorstel winstbestemming

De directie heeft voorgesteld om de winst over 2016 van € 2.544.039 toe te voegen aan de algemene reserve.

Deze jaarrekening is vastgesteld door de directie en Raad van Toezicht van Stichting Internet Domeinregistratie Nederland.

Parijs, d.d. 31 maart 2017

.....

R.A. Meijer, algemeen directeur

Leden RvT:

.....
P. Schnabel

.....
M.M. Frequin

.....
S. Hania

.....
C.A.M. Neggers

.....
W.A.A. Peek - Vissers

.....
P.C. van Schelven

.....
W.P. van Waveren

CONTROLEVERKLARING VAN DE ONAFHANKELIJKE ACCOUNTANT

Aan: de Raad van Toezicht van Stichting Internet Domeinregistratie Nederland

Verklaring over de in de jaarverslaggeving opgenomen jaarrekening 2016

Ons oordeel

Wij hebben de jaarrekening 2016 van Stichting Internet Domeinregistratie Nederland te Arnhem gecontroleerd.

Naar ons oordeel geeft de in deze jaarverslaggeving opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van Stichting Internet Domeinregistratie Nederland per 31 december 2016 en van het resultaat over 2016 in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW.

De jaarrekening bestaat uit:

1. de balans per 31 december 2016;
2. de winst-en-verliesrekening over 2016;
3. de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij zijn onafhankelijk van Stichting Internet Domeinregistratie Nederland zoals vereist in de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen andere informatie

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvat het jaarverslag andere informatie, die bestaat uit:

- het directieverslag;
- de overige gegevens

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat;
- alle informatie bevat die op grond van Titel 9 Boek 2 BW is vereist.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in Titel 9 Boek 2 BW en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

De directie is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het directieverslag en de overige gegevens in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW.

Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van de directie en de raad van toezicht voor de jaarrekening

De directie is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW van het in Nederland geldende Burgerlijk Wetboek (BW). In dit kader is de directie verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die de directie noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet de directie afwegen of de stichting in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemde verslaggevingsstelsel moet de directie de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij de directie het voornemen heeft om de stichting te liquideren of de bedrijfsactiviteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is.

De directie moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de stichting haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

De raad van toezicht is verantwoordelijk voor het uitoefenen van toezicht op het proces van financiële verslaggeving van de stichting.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Een volledige beschrijving van onze verantwoordelijkheden is beschikbaar op:
www.nba.nl/standaardteksten-controleverklaring

Apeldoorn, 31 maart 2017

MAZARS PAARDEKOOPEL HOFFMAN ACCOUNTANTS N.V.

w.g.

drs. J. van der Lelie RA